

УДК 378.147:784

Л.В. Давидович

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

У статті схарактеризовано наукові підходи щодо проблеми професійної готовності та історичні етапи їх розвитку. Розглянуто взаємозалежність термінів «підготовка» та «готовність» майбутнього вчителя музики до професійної діяльності.

Ключові слова: підготовка, професійна готовність, професійна діяльність.

В статье охарактеризованы научные подходы относительно проблемы профессиональной готовности и исторические этапы их развития. Рассматривается взаимозависимость терминов «подготовка» и «готовность» будущего учителя музыки к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная готовность, профессиональная деятельность.

In article characterizes the scientific approaches and the historical stages of professional readiness problem. There is importance interdependence of the terms «training» and «readiness» the future teacher of music to professional activity.

Key words: training, professional readiness, professional activity.

Постановка проблеми. Наукова проблема формування готовності до професійної діяльності — одна з центральних сучасних проблем педагогіки вищої школи. Науковці наголошують, що у процесі внутрішньо-професійної диференціації діяльність педагогів різних спеціальностей характеризується спільними однорідними елементами (П. Підласий, С. Сисоева, В. Сластьонін, І. Ісаєв та ін.). У зв'язку з вищезазначеним важливим є усвідомлення майбутнім учителем загального й особливого у педагогічній діяльності. Готовність до виконання педагогічної діяльності вчителя музики слід розглядати як систему філософських, психолого-педагогічних та спеціальних знань, умінь та навичок, що формується завдяки цілеспрямованому та послідовному впливу комплексу форм і методів навчання на особистість.

Аналіз актуальних досліджень. Існує багатоваріантність пояснень щодо поняття «готовність». Учені розглядають сутність готовності як: якість особистості, рівень її розвитку (К. Платонов); синтез властивостей особистості (В. Крутецький, С. Литін); наявність здібностей (Б. Рубінштейн); складне особистісне утворення (Л. Кондрашова); «установку» (Д. Узнадзе). Формуванню психологічної готовності до

професійно-педагогічної діяльності присвятили свої праці: Л. Ахбарієва, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, І. Ісаєв, О. Щербаков та ін.; вивченню змісту та структури загальнопедагогічних умінь – О. Абдуліна, А. Вишкіна, Л. Карлінська, Н. Кузьміна, Т. Огородников та ін.; обґрунтуванню системи педагогічних умінь – Л. Новикова, Л. Рувинський, Л. Спирин, В. Сластьонін та ін.; будівництву професіограми вчителя – В. Безпалько, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.; формуванню професійно значущих якостей особистості майбутнього педагога – Н. Алексєєва, І. Будик, З. Левчук, В. Максимов, Е. Черничкіна та ін.

Проблеми формування готовності вчителя до музично-педагогічної діяльності розглядали дослідники Е. Абдуліна, Л. Арчажникова, Т. Бодрова, Н. Ветлугіна, Л. Василенко, Д. Кабалевський, О. Апраксина, О. Серебрякова, О. Рудницька та ін.

Мета статті – проаналізувати наукові підходи щодо розуміння сутності та структури поняття «готовність» майбутнього вчителя музики до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Більшість науковців розглядають підготовку студентів до формування професійних якостей та готовність до різних видів діяльності як процеси, які мають власні особливості та закономірності. Враховуючи вищезазначені терміни, «підготовку» та «готовність» не слід розглядати як синоніми, ці поняття взаємозалежні. Це пояснюється перш за все тим, що певна якість готовності фахівця визначає, яку саме підготовку він одержав. Термін «підготовка» не випадково трактується як динамічний процес, метою якого є формування професійної якості – «готовності». Тому саме поняття «підготовка» і «готовність» розглядаються більшістю науковців як взаємопов'язані та взаємозумовлені. Так, В. Ковальов вважає підготовку «динамічним процесом, кінцевою метою якого є формування такої професійної якості як готовність», а, на думку К. Дурай-Новакової, професійна підготовка до практичної діяльності – це не що інше, як формування готовності до неї [4].

Дещо ширше трактування співвідношень між поняттями «готовність» і «підготовка» у Л. Кадченко, яка зазначає: «Професійна готовність – це не тільки результат, але й мета професійної підготовки, початкова й основна умова реалізації можливостей кожної особистості» [5].

Аналіз наукової літератури уможливив висновок про доцільність виокремлення двох основних підходів у трактуванні означеного феномена: функціонального та особистісного.

Функціональний підхід до визначення поняття «готовність» (Г. Гагаєва, Н. Левітов, Л. Нерсесян, А. Пуні, В. Пушкін та ін.) ґрунтується на розгляді останньої як «передстартової активізації психічних функцій» [3].

За умов особистісного підходу (М. Дьяченко, Л. Кандибович, Р. Пенькова, Л. Разборова, В. Шадриков, В. Ширинський та ін.) поняття «готовність» трактується як «дієвий стан особистості, що виражається в здатності до продуктивної реалізації знань, умінь та навичок і дозволяє особистості швидко орієнтуватися, продуктивно реалізовувати рішення, яке було прийнято, створювати творчу обстановку» [6].

Аналіз словникових визначень дозволяє дійти висновку, що термін «підготовка» значно збагачує поняття «готовність» та свідчить про те, що підготовка до професії саме і є формуванням готовності до неї, тоді як системна установка на працю, стійка орієнтація на виконання трудових завдань, загальна готовність до праці є психічним наслідком професійної підготовки.

Отже, поняття «професійна підготовка», «готовність», «професійна діяльність» існують у постійній взаємодії, доповнюють один одного, інколи збігаються або належать до кола досить близьких педагогічних явищ.

За теорією Д. Науказа існує кілька етапів у розвитку наукових поглядів щодо проблеми професійної готовності до діяльності [4].

Перший етап (з кінця XIX ст. до 1914 р.) характеризується розробкою деяких питань психічної готовності (Д. Узнадзе та ін.). Поняття розглядається як психічний стан суб'єкта, що зумовлює поведінку (діяльність) певної спрямованості.

Другий етап (1914 – 1940 рр.) пов'язаний з активною розробкою питань нейрофізіологічних механізмів регуляції та саморегуляції поведінки, проблемами психологічної готовності (активізація нервової системи у зв'язку з трудовою діяльністю).

Третій етап (1940 – 1960 рр.) характеризується процесом інтенсифікації досліджень щодо теорії діяльності. Психологічна готовність сприймається в аспекті когнітивної концепції діяльності людини і даних щодо саморегуляції на рівнях фізіологічних та психологічних механізмів: потреб, мотивів та ін. («динамічна схема», модель діяльності та система установок). Даний етап відрізняється використанням теорії психічної готовності щодо деяких видів діяльності людини, наприклад: у спорті, авіації, акторських професіях.

Четвертий етап (з 1970-х рр. до теперішнього часу) – період формування загальної психічної готовності та початок її використання у дослідженнях з питань педагогічної діяльності.

Професійна готовність учителя у працях В. Сластьоніна розглядається як «система інтегрованих змінюваних: властивостей, якостей, знань, навичок (досвіду) особистості», а також визначається як особливий психічний стан, який передбачає наявність у вчителя образу, котрий діє та спрямовує свідомість на його виконання. Автор розглядає готовність як діяльність, яка містить різні установки щодо розуміння педагогічних завдань, визначення спеціальних засобів діяльності, отримання оцінки своїх можливостей під час подолання майбутніх труднощів та необхідністю досягнення певних результатів. В. Сластьонін стверджує: «Готовність до виконання професійних функцій охоплює здатність до ідентифікації себе з іншими або перцептивну здатність, психологічний стан, який віддзеркалює динамічність особистості, багатство її внутрішньої енергії, ініціативність, винахідливість тощо» [5].

Сукупність критеріїв готовності учителя музики до реалізації музично-педагогічного процесу визначається так:

- мотиваційний;
- змістовний;
- операційний;
- досвід творчої діяльності.

Ураховуючи вищезазначене, структуру готовності майбутнього вчителя музики до професійної діяльності складають два взаємопов'язаних компоненти: мотиваційно-ціннісний (особистісний) та виконавський (процесуальний) [1].

Аналіз основних дій у системі музичної підготовки студентів, що репрезентовані у роботах учених, засвідчує, що вони безпосередньо стосуються оволодіння комплексом фахових знань, умінь, навичок, спеціальних предметів виконавського та історико-теоретичного циклів дисциплін і потребують більшого художнього узагальнення. Така спрямованість музичної підготовки майбутнього вчителя музики пояснюється необхідністю професійного опанування різними сферами музичного мистецтва (Г. Падалка, Л. Рапацька, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.). Студент музично-педагогічного факультету, на думку О. Бузової, є суб'єктом багаторівневого творчого процесу, що пов'язано, по-перше, зі специфікою музики як мистецтва концентрації двох видів творчості – «первинного» (композиторського)

та «вторинного» (виконавського), по-друге – творчими характеристиками педагогічної діяльності [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ми вважаємо, що професійна підготовка учителя музики – динамічний процес, метою якого є формування професійної якості – готовності здійснювати процес освіти в середній школі засобами музичного мистецтва.

Аналізуючи наукову літературу, ми дійшли висновків, що професійна готовність учителя – обов'язкова умова успішної педагогічної діяльності. Психолого-педагогічна наука трактує поняття професійної готовності як категорію теорії діяльності, категорію теорії особистості, категорію теорії професійної підготовки учителя до педагогічної діяльності. Творче використання наукового досвіду вищезазначеної проблеми має визначити напрями подальшої роботи щодо вдосконалення змісту, форм і методів формування готовності майбутнього вчителя музики до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Арчажникова Л.Г.* Совершенствование процесса профессиональной подготовки учителя музыки в условиях высшего педагогического образования: [сборник научных трудов / отв. ред. Л.Г. Арчажникова]. – М.: МГЗПИ, 1982 – 83 с.
2. *Бузова О.Д.* Поліхудожнє виховання як засіб удосконалення музичної підготовки майбутніх вчителів музики: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Бузова О.Д. – К., 2004. – 35 с.
3. *Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А.* Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – М., 1976. – 17 с.
4. *Серебрякова Е.А.* Индивидуально-групповая форма вокальной подготовки студентов музыкальных факультетов: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00 02 / Е.А. Серебрякова. – М., 2005. – С. 26 – 28.
5. *Сластенин В.А.* Формирование социально-активной личности учителя / В.А. Сластенин // Советская педагогика. – 1981. – №4. – С. 76 – 84.
6. *Пехота О.М.* Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. / О.М. Пехота. – К., 2002. – 143 с.